

КРЕМЕНЕЦЬКІ ГОРИ, Кременецький кряж — північно-східна частина Гологоро-Кременецького кряжа Подільської височини. Знаходиться у межах Терноп. обл., між долинами річок Іква та Вілія (обидві — бас. Прип'яті). Довжина 65 км, шир. 12–20 км, відносні вис. сягають бл. 200 м, абсолютні макс. — 408 м. У рельєфі виражені плосковершин. пасмами, плато й останцями. Схили асиметричні: пн. — крутий, подекуди урвистий, глибоко розчленов. балками та ярами; підноситься над прилеглою рівниною Малого Полісся на 120–150 м, на Пд. поступово знижується. Окремі гори-останці — Замкова (Бона; вис. бл. 396 м), Стіжок (386 м), Маслятин (398 м), Божа (366 м) — типові ерозійні утворення, що майже повністю позбавлені ознак рівнинно-пластового рельєфу. Є численні понори, карст. колодязі, ніші, карнизи, печери завдовжки десятки і сотні метрів, утвор. внаслідок значного розвитку карст.-суфозій. явищ у сармат. піскуватих оолітових вапняках на вершинах гір. Нижня і середня частина схилів вкриті лісами штуч. походження. Лісистість становить бл. 20 %.

К. г. — структурно-денудац. височина, де поверхня верх.-тортон. і нижньосармат. пісковиків займає найвищі відносні висоти. Порівняно з сусід. ділянками спостерігається підняття кристаліч. фундаменту та вихід на поверхню крейди. На розмитій поверхні кристаліч. порід (переважно гранітів та гранодіоритів), які належать до архею-серед. протерозою, залягає кільк. касотметрова товща слабометаморфізов. осадов. венд. комплексу верх. протерозою. Зверху венд. відклади перекриті потуж. товщами нижньо- і середньопалеозой. порід, які в межах К. г. на поверхню не виходять. Палеозой. відклади вкриті верх.-крейдовими третин. і четвертин. утвореннями. Мезозой у межах К. г. представлений верх.-крейдовими відкладами сеноман.,

турон., коньяк. ярусів. Найпоширеніші з них — відклади сеноман. і турон. ярусів — характеризуються різноманіт. літол. складом: глауконітові піски та пісковики, вапняки, мергелі. Турон. відклади представлені крейдою і крейдоподіб. вапняками; є горизонти чорного і сірого кременю; трапляються численні скам'янілі рештки мор. організмів (іноцерами, брахіоподи, мор. їжаки, спордилюси та ін.). Міоцен. відклади представлені потуж. товщею порід різного літол. складу: знизу — дрібнозернисті буруваті, сірі і білі кварцові піски, зверху — сильнокарбонатні ясно-сірі пісковики та оолітові вапняки. У нижніх шарах міоцену трапляються поклади бурого вугілля та скупчення бурих залізняків (г. Замкова, Куличівка, Підлісці та ін.). Наймолодші утворення, що вкривають вершини і пологі схили К. г., — жовті четвертинні лесоподібні суглинки і леси (товщиною до 10–15 м). У четвертин. відкладах, що заповнюють ніші, печери і тріщини, виявлені сліди плейстоцен. та голоцен. хребет. тварин (печерний ведмідь, олені, псець, різні дрібні птахи і ссавці, земноводні). Характер третин. відкладів (знизу — пухкі сипкі піски, зверху — шар пісковиків і масив. оолітових вапняків до 8–9 м) відіграє значну роль у формуванні сучас. рельєфу поверхні К. г. Мінерал.-сировинні ресурси гір мають важливе місц. значення (є сировиною для розвитку промисловості буд. матеріалів). Умови залягання поширеної в регіоні крейди сприятливі для її видобування (пром. розробка побл. Кременця). Є родовища кварц. піску, зеленого кварцово-глауконіт. піску, бентоніт. глини. Видобуток мінерал. сировини несе найбільшу загрозу унікал. ландшафтам К. г. З палив. ресурсів є невеликі поклади бурого вугілля і торфу (не використовуються). К. г. входять до складу нац. природ. парку «Кременецькі гори» та Кременец. ліс. господарства.

М. О. Штогрин

Бібліографічний опис:

Кременецькі гори / М. О. Штогрин // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-3061>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).